

СЦЕНІЧНА ДРАМАТУРГІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ТВОРЧОСТІ П. ВІРСЬКОГО

Ольга Ткаченко, студентка факультету мистецтв
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри хореографії та художньої культури
Куценко Сергій Володимирович

© О. Ткаченко, 2019

ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО

У статті розкрито сутність і значення мистецько-педагогічної спадщини, значущість сценічної драматургії у створенні хореографічного твору, що яскраво відображено у творчості Павла Вірського. На основі режисерсько-постановочної роботи видатного українського балетмейстера у Державному заслуженому академічному ансамблі танцю України охарактеризовано практичне втілення високоякісної драматургії у творчому доробку майстра.

Ключові слова: хореографія, танець, ансамбль, народно-сценічна хореографія, драматургія, хореографічний образ, балетмейстер, П. Вірський.

Національна хореографічна культура України завжди була і залишається одним із духовних багатств народу, яка ніколи не втрачала свою неповторну красу і різноманіття. Танець є надбанням світового хореографічного мистецтва і водночас – національною гордістю українського народу.

Теоретичне обґрунтування й узагальнення практичного досвіду відомих

митців балетмейстерського мистецтва дають можливість наступним поколінням навчатися законам творення сценічної драматургії хореографічного твору. До них ми відносимо насамперед таких, як: К. Балог, М. Вантух, О. Гомон, М. Годенко, І. Мойсеев, Н. Надєждіна, О. Опанасенко, А. Сегаль, Т. Устинова і інші. Суттєвий внесок у питанні сценічної драматургії в хореографії внесли такі хореографи

і науковці, як: Н. Довбиш, О. Калініна, С. Касатська, В. Онацький, Р. Поклітару, А. Рубіна, А. Тараканова, Я. Чуперчук [1; 2]. Втілюючи свої дослідження «в життя», хореографи створюють танцювальні шедеври, які є добрим прикладом для наслідування.

Мета дослідження – виявити та показати роль і значення акторської майстерності у створенні сюжетних хореографічних творів всесвітньо відомого українського балетмейстера П. Вірського.

Величезний вплив на розвиток українського хореографічного мистецтва здійснила багатогранна діяльність славетного балетмейстера, який підняв український народний танець на надзвичайно високий художній і естетичний рівень, художнього керівника Державного заслуженого академічного ансамблю танцю УРСР Павла Вірського, на базі якого він фактично створив авторський балетний театр народного танцю. Вся багаторічна творчість новатора-балетмейстера є живим доказом найтіснішого зв'язку народно-танцювального сценічного мистецтва з мистецтвом музичним і театральним. Ці художні сфери так міцно і органічно злилися в балетмейстерській роботі Павла Вірського, що все зроблене ним у народній хореографії, носило яскраво виражений музично-театральний характер. А це, в свою чергу, дало підстави його численним шанувальникам і критикам (як в Україні, так і далеко за її межами) говорити про танцювальний колектив, як про своєрідний авторський «театр народного танцю» [2], в якому силами артистів його балетної трупи створюються композиційно завершені театралізовано-художні шедеври. Спираючись на народні національні традиції, П. Вірський створив більше п'яти концертних програм, до яких увійшли яскраві хореографічні композиції «Ми з України», «Ляльки», «Моряки», «Гопак», «Сестри», «Чумацькі радощі», «Ой, під вишнею», «Повзунець», «Подоланочка»,

«Про що верба плаче», «Запорожці», «Ми пам'ятаємо!» та ін. Добре знаючи і використовуючи народні традиції, П. Вірський умів майстерно і органічно відтворювати мову сценічної хореографії. Кожен з його творів не просто довершений змістовно а й має розвинуту драматургічну дію, являє собою хореографічний спектакль.

У концертній програмі, створеною Павлом Вірським надзвичайно велику і багату за художньо-образним змістом групу танцювальних творів об'єднує сюжетний танець. За своєю сутністю – це своєрідні хореографічні п'єси з персонажами-танцюристами, кожен з яких має свій неповторний характер і яскраво виражену індивідуальність. Кожен рух – дуже виразний, театральний. Велике значення реформатор українського танцю надавав артистизму виконавців. Тому основними характеристиками танців і хореографічних композицій з розвинутим сюжетом є наявність високоякісної сценічної драматургії.

Мистецтво має таку властивість, як відобразити дійсність з найбільшою повнотою або якоюсь певною частиною, тому, дуже часто, успіх або поразка хореографічної постановки залежить від того, наскільки вона відгукується на реальні суспільні запити, співвідноситься з тим, що переживає народ в даний період часу. Творчість Павла Вірського була безпосередньо пов'язана і залежала від духовної атмосфери часу, напруженого суспільного життя, саме тому творча логіка і підштовхувала його на союз з театральньо-музичною драматургією. Він добре розумів, що на всі запити професійного хореографічного мистецтва може відповісти тільки театр – театр танцю, в основі якого буде високоякісна драматургія. Це стало вирішальним для подальшої творчої роботи Павла Вірського. Необхідність швидкого відтворення подій, які відбувалися в країні, спроможність відгукнутися на запити

часу, вмістити в свої твори проблеми сьогодення підштовхували балетмейстера на застосування сюжетності в програмі ансамблю. Виходячи з набутого досвіду балетмейстер-постановник відважився втілити в народний український танець закони театру, застосування драматургії дало можливість Павлу Вірському й ансамблю позбутися штампів, традиційних схем роботи ансамблів. Однією з масштабних робіт, які сконцентрували в собі згусток емоційних почуттів, можна назвати і хореографічну мініатюру «Подоланочка» (муз. І. Іващенко), котра хоча і виконується невеликою кількістю виконавців, але повно розкриває художньо-образне бачення її героїв [2, с. 79]. У даному творі певною мірою показано драматизм буття людини в колооберті справ і турбот, цінностей і ідеалів. Герої і проблеми були близькими для тих, хто заповнював глядацький зал.

Хореографія Павла Вірського не залишала байдужим жодного, оскільки кожен витвір висвітлював і розкривав внутрішній світ волелюбного українського народу, дівочу красу, мужність козаків, відданість, кмітливість, відвагу. Героїв об'єднує прагнення до ідеалу, любов до Вітчизни, до всього, що пробуджує життя. Вони прагнуть до істинно людських, відносин, до миру і злагоди. У його творах жив той драматизм і театральність, які не уклалися в звичайні стереотипи в народній хореографії. Варто зазначити, що і ті твори, які не вийшли на сцену і не побачили світло рампи, відзначалися оригінальною театральною гармонією, народженою сміливим поєднанням фольклору і скрупульозним опрацюванням психологічного життя персонажів. Впровадження П. Вірським законів драматургії у народно-сценічну хореографію зумовлювало процеси її академізації й наближення до театральних сценічних канонів, а також уможлиблювало звільнення від штампів і схем, традиційних у роботі більшості танцювальних колективів республіки. Так, за словами В. Литвиненка, «творам П. Вір-

ського притаманний той драматизм і театральність, які не уклалися у звичайні стереотипи народно-сценічної хореографії» [5, с. 23].

Проблема єдності танцювальної, театральної і музично-драматургічної тканини хореографічного твору, як однієї з найважливіших складових елементів в самобутності будь-якої сценічної постановки та її художньої цілісності, все частіше, простежувалася у творчості видатного майстра української хореографії. Саме у підході до вирішення цієї проблеми, яка вбирає в себе цілу низку питань, віддзеркалюється, як правило, і своєрідність творчого почерку, і міра новаторства автора хореографічно-театрального дійства з іншими художніми явищами («Ляльки»).

Насичена драматургія репертуарних творів ансамблю зумовлювала формування балетмейстером особливого стилю й манери акторської гри. Кожен з учасників ансамблю відзначався глибоким артистизмом, від виконавців вимагалось не тільки володіння технічною базою, а й здатність розкривати зміст танцю пластикою. В інтерпретації П. Вірського категорії «артист ансамблю» і «актор» фактично ототожнювалися по суті своєї сценічної задачі [3, с. 100].

1967 року П. Вірський створив, свого роду, одиничний, унікальний історично-революційний балет «Жовтнева легенда» [4, с. 232]. Балет, поставлений у співтоваристві з композитором Л. Колодубом, виявився особливим не лише за своїми театральними надбаннями, високою якісною сценічною драматургією, але і принципово важливим як взірць сучасного підходу до дійсності. У результаті творчої роботи, яка вимагала від автора мужності, новаторства, професійної зрілості та мислення, перед глядачами з'являються герої великого масштабу, сприймаючи драму ідей, як особисту, вбираючи в себе рух часу, пробуджуючи відповідальність за долю країни. Сила даної роботи була в розумінні історії в її

розвитку. Павло Вірський і його ансамбль підкорили глядачів, викликавши неабиякий суспільний відгук, поєднавши народно-сценічний танець з драматургією, яка змушувала замислитись над кардинальними проблемами народно-побутового життя.

П. Вірський постійно спрямовував свій талант на відчуття й відтворення драматургічної природи народного побуту. У своїх постановках поєднав минуле і сучасне, народно-хореографічні сюжети брав за основу і створював театральнo-хореографічне дійство, розкриваючи внутрішню красу народного танцю і його безпосередність, що мало величезний емоціонально-естетичний вплив на широку глядацьку аудиторію.

У своїй творчості балетмейстер спирався на традиції українського народу, синтезував досягнення декількох

поколінь хореографів у сфері сценічної інтерпретації народного танцю. Його вихованців-соратників і учні-послідовники, збирали по всій Україні народні танці, напівзабуті рухи бойового гопака, обряди, танцювальні мелодії...

Художні здобутки П. Вірського стали класикою танцювального мистецтва, взірцями для наслідування, справляли та справляють потужний вплив на розвиток усіх різновидів хореографічного мистецтва.

Підводячи підсумки, можна зробити висновок, що драматургія Павла Вірського змусила всіх подивитись по-новому на український танець, на Україну як на велику державу, на емоційному рівні прилучитися до культури українського народу, зрозуміти його ментальність, відчутти його щирі прагнення.

Список використаних джерел:

1. Арановский М. Симфонические искания. Л. : Советский композитор, 1979. 287 с.
2. Боримська Г. Самоцвіти українського танцю. К. : Мистецтво, 1974. 136 с.
3. Василенко К. Український народний танець. К. : ІПКП, 1997. 281 с.
4. Зырянов А. Приемы хореографического симфонизма: веб-сайт. URL : http://dance-composition.ru/publ/rezhissura_tanca_baletnaja_rezhissura/priemy_khoreograficheskogo_simfonizma/32-1-0-103 (дата обращения: 02.03.2019).
5. Литвиненко В. А. Зразки народної хореографії. Підручник. К. : Альтенпрес. 2008. 467 с.